

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Донік О. М. Благодійність в Україні (XIX–XX ст.). *Український історичний журнал*. 2005. № 4. С. 159–177.
2. Терещенко М. І. Перший олігарх. Київ: Ніка-центр, 2012. 255 с.
3. Артемова Л. Найвеличніший меценатський проєкт Терещенків у Глухові – Трьох-Анастасівська церква. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету. Серія: Історичні науки*. 2022. № 57. С. 9–17.
4. Донік О. М. Соціокультурний вимір підприємництва в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст. *Український історичний журнал*. 2003. № 6. С. 49–55.
5. Ковалинський В. В. Семья Терещенко. Київ: Преса України, 2003. 388 с.
6. Ткаченко О. В. Підтримка родинно-Терещенків соціально незахищених верств населення. *Соціальна історія: науковий збірник*. Київ, 2008. Вип. 3. С. 47–49.
7. Центральний державний історичний архів України у Києві. Ф. 830. Спр. 171. Арк. 5–6.
8. Темірова Н. Р. Видатні поміщики-меценати пореформеної України. *Історичні і політологічні дослідження*. № 1/2 (31/32). 2007. С. 45–50.
9. Сергієнко Д. В. Меценатська діяльність жінок Терещенків. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2015. Вип. 44(1). С. 87–90.
10. Щербина С. І. Меценатство українських підприємців Наддніпрянщини XIX – початку XX століття. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2020. № 4. С. 116–120.
11. Донік О. М. Реформування комерційної освіти в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.: поєднання інтересів держави і підприємницького капіталу. *Проблеми історії України XIX – початку XX ст.* 2013. Вип. 22. С. 254–267.

УДК 502.11:316.48]:355.48(477:(470+571))”2022/...”

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

А. В. Страпак, І. Г. Паніна

Анотація. Стаття присвячується дослідженню питання екологічного виміру російсько-української війни. Автор надає опис проблеми, що тривалий час існує в політичному середовищі та залишається актуальною з огляду на продовження війни. Проаналізовано етапи формування проблеми забруднення довкілля внаслідок бойових дій, розглянуто згубні наслідки війни для екології, приділено увагу екоциду та екологічному тероризму як окремим складникам війни в сучасних умовах. Надана аргументація щодо того, чому проблема вимагає негайних рішень.

Ключові слова: російсько-українська війна, конфлікт, екологія, екоцид, навколишнє середовище, Рада Безпеки ООН.

Вступ. Збройний конфлікт несе великі втрати людського ресурсу та інфраструктури, але в медіапросторі меншою мірою популяризують тривалий деструктивний вплив на природне середовище, що складається із землі, повітря, води, рослин, тварин та всіх живих організмів. Війна забруднює водойми, ґрунт і повітря, призводить до викидів парникових газів. Доволі гостро постає питання: «Що відбувається з навколишнім середовищем, коли велика промислово розвинена країна поглинена війною?» Україна, на жаль, це зараз яскраво демонструє. Війна Росії проти довкілля також має значення. Доля України після завершення конфлікту значною мірою залежатиме від збереження її природних ресурсів.

Надзвичайно згубний вплив війни на навколишнє середовище України вимірюється не тільки руйнуванням і забрудненням екосистеми, а й включенням агресором до воєнних цілей об'єктів ядерної інфраструктури України. Потенційна небезпека масштабується великою світовою загрозою, а отже, – вимагає розробки алгоритму дій для міжнародних безпекових інституцій.

Питання екоциду та згубного впливу війни на екологію не є предметом глибоких наукових досліджень. Воно актуалізується здебільшого під час великого конфлікту й стає темою для політиків, екологів, громадських активістів. Серед дослідників екоциду та впливу війни на екологію можна згадати такі прізвища: Рейчел Карсон, Сильвіо Фіоре, Едварда Уілсон, Джаред Даймонд, Пола Р. Ерліх, Роберта Костанца. Зважаючи на новизну проблеми, метою статті є виявити, якими є наслідки російсько-української війни для екології, окреслити сутність екоциду й екологічного тероризму, а також вивити основні механізми вирішення окреслених проблем.

Основна частина. Історія зафіксувала багато воєн протягом століть. Війна не тільки може завдати шкоди соціальному середовищу – катастрофічні наслідки руйнування призвели до деградації природних ресурсів планети Земля. Негативний вплив воєнних конфліктів на навколишнє середовище є очевидним.

По-перше, зброя та військова техніка, які використовувалися під час конфліктів, залишають по собі так звану «екологічну» спадщину. Наземні міни, касетні боеприпаси та інші вибухонебезпечні пережитки війни обмежують доступ до сільськогосподарських угідь і забруднюють ґрунти та джерела води металами й токсичними енергетичними матеріалами.

По-друге, військові споживають величезну кількість викопного палива. Бомбардування та інші методи сучасної війни безпосередньо шкодять дикій природі та біорізноманіттю. Навіть у мирний час військові споживають надзвичайно багато «брудної» енергії. З іншого боку, військова діяльність виробляє велику кількість парникових газів, спричиняючи забруднення, яке сприяє антропогенній зміні клімату та виснаженню ресурсів, серед інших негативних шрамів на навколишньому середовищі загалом.

По-третє, війна провокує забруднення промислового характеру. Наприклад, агресор навмисне нападає на нафтові чи енергетичні об'єкти. Методи випаленої землі включають руйнування сільськогосподарської інфраструктури, як-от каналів, колодязів і насосів, що призводить до транскордонного впливу забруднення річок, водоносних горизонтів або моря.

По-четверте, варто говорити і про непрямі наслідки екологічного забруднення внаслідок воєнного конфлікту. Безперечно, війна має багато негативних проявів для людського організму: смерть, поранення, сексуальне насильство, голод, хвороби, інвалідність, збільшення кількості серцево-судинних захворювань – усе це найбільш загрозливі фізичні наслідки війни, тоді як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія та тривога є прямими емоційними наслідками [1]. Токсичний пил, забруднені джерела води та хімічні залишки призводять до раку, вроджених дефектів і таких станів, які потенційно можуть бути пов'язані із забрудненням навколишнього середовища у важких випадках [2; 3].

Отже, час та історія показують, що тактика та стратегія перемоги у війнах спричиняли спустошення та величезну шкоду, знищуючи та виснажуючи природні ресурси країн. Розглянемо конкретні конфлікти й оцінимо відповідний екологічний збиток.

- **Перша світова війна.** З погляду впливу на навколишнє середовище Перша світова війна була найбільш руйнівною, оскільки окопна війна спричинила зміни ландшафту. Риття траншей призвело до витоптування луків, знищення рослин, руйнування середовища проживання тварин, збивання ґрунту. Ерозія стала результатом вирубки лісу для розширення мережі траншей [4];

- **Друга світова війна.** Наслідки Другої світової війни для навколишнього середовища були дуже руйнівними, що дало змогу побачити їх у період холодної війни і до наших днів. Внаслідок конфлікту, хімічного забруднення та повітряної війни відбулося зменшення популяції флори та фауни, скорочення різноманітності видів, що призвело до проблем в екосистемах, а в деяких регіонах – до голоду [4];

- **Війна у В'єтнамі.** Було використано чимало нових технологій, які призвели до екологічної зміни В'єтнаму від колись незайманого середовища існування до майже апокаліптичного стану після війни. Ці технології включали методи хімічної вирубки лісів і використання хімічної зброї. Внаслідок цього поширеним явищем стали не лише смерті від отруєння шкідливими речовинами, а й вроджені вади розвитку [4];

- **Війна в Перській затоці – 1991 [4].** Розлив нафти під час війни в Перській затоці в 1991 році був одним із найбільших в історії. Стратегія полягала в тому, щоб знищити природні нафтові свердловини в землі, щоб створити дим і отримати перевагу, відбиваючи повітряні удари. Нафтові пожежі в Кувейті призвели до різкого погіршення якості повітря через утворення парникових газів. Дослідження, проведені з 1991 року, привели до висновку, що вилив завдав екологічної шкоди береговим відкладенням, морським видам і екосистемам і вважається актом екологічного тероризму. У 2017 році визначено, що відокремлені райони затоки мають «тривожні рівні» вуглеводнів, які загрожують якості життя організмів у цих райо-

нах [15]. Розлив спричинив загибель багатьох морських птахів, зокрема майже 30 000 поганок і бакланів, через покриття пір'я птахів;

- **Конфлікт у Ємені.** Цей конфлікт призвів до зниження екологічної стабільності. Зменшення водних ресурсів, зміна погодних умов і погіршення якості ґрунту, води та повітря є одними з основних екологічних проблем, із якими сьогоденні стикається країна [4];

- **Поточна російсько-українська війна.** Вторгнення Росії в Україну завдало серйозної шкоди природному середовищу. Руйнування ферм, худоби, садів, землі та іншої цивільної інфраструктури спричиняє нестачу продовольства, порушення або припинення економічної діяльності, перешкоджає життю людей і всіх диких видів тварин, викликає переміщення, голод і смерть, створює загрозу продовольчій безпеці тощо. Детонація ракет і артилерійських снарядів вивільняє велику кількість отруйних речовин, які накопичуються в навколишньому ґрунті, деревині та інших спорудах. Вибухи в повітрі виділяють хімічні речовини, що можуть спричинити кислотні дощі, які змінюють кислотність ґрунту та можуть спричинити опіки людям, рослинам, ссавцям і птахам [5].

За даними Міністерства охорони навколишнього середовища та природних ресурсів України, приблизно 44 % найцінніших територій країни охоплені війною [5]. Найбільш інтенсивні бойові дії точилися в лісах уздовж річки Сіверський Донець. Пожежі вирували по всій Україні на території, розміром майже як штат Техас. Супутникові монітори зафіксували понад 37 000 пожеж за перші чотири місяці вторгнення, які вразили приблизно чверть мільйона акрів лісів та інших природних екосистем. Більшість із них почалися внаслідок обстрілу, а третина була в заповідних зонах, як зазначає Українська природоохоронна група (далі – UNGC), некомерційна коаліція науковців та активістів країни [6].

Крім лісів країни, війна завдала інших видів екологічної шкоди. Рідкісні степові та острівні екосистеми на півдні були знищені, загрожуючи ендемічним луговим рослинам і комахам; на півночі зона відчуження навколо постраждалих чорнобильських ядерних реакторів залишилася майже без нагляду, а річки в зоні конфлікту на Донбасі на сході забруднюються зруйнованими промисловими об'єктами, каналізаційними спорудами та переповненими вугільними шахтами.

Вражає жахлива статистика забруднення території України залишками бойових боєприпасів. За даними ДСНС України, з 24 лютого по 15 червня 2022 року знешкоджено 136 606 вибухонебезпечних предметів на площі 40 905 га [7]. Проте на території України залишається ще багато залишків уже розірваних снарядів і знищених боєприпасів.

Росія свідомо намагається знищити українську економіку та завдати шкоди довкіллю. Авіаудари здебільшого націлені на критично важливу інфраструктуру України, промислові об'єкти, склади нафти та палива, хімічні та фармацевтичні склади, комунальні об'єкти, як-от каналізаційні насосні станції, електроакумуляуючі станції та залізниці. Особливого ураження енергетичної інфраструктури, зокрема було досягнуто в жовтні 2022 року [8]. Це призводить до забруднення ґрунту, поверхневих і підземних вод різними хімічними компонентами та органічними сполуками. До того ж зворотні води з населених пунктів без очищення стікають у Дніпро і далі в Чорне та Азовське моря, поширюючи забруднення на ці регіони. Це спричиняє загибель багатьох дельфінів та інших морських тварин і риб.

За часів Радянського Союзу Україна стала дедалі більше залежати від атомної енергетики. До 2022 року 50 % всієї електроенергії в Україні надходило з чотирьох великих атомних електростанцій, але тепер російські війська зробили їх стратегічними цілями для окупації. Ідея, схожа, полягає в тому, щоб позбавити Україну електроенергії, створивши безпечні місяця для російських військових і їх техніки. Вони вважають, що їх супротивники (українці – авт.) не намагатимуться бомбити склади боєприпасів, танкові парки чи казарми, розташовані серед ядерних реакторів. Росія вторглася на Запорізьку АЕС на березі Дніпра, встановивши артилерію для обстрілу прилеглих українських позицій [9]. Україна заявляє, що окупанти також замінували це місце. Отже, найбільша в Європі атомна електростанція в південно-східному українському місті Запоріжжя розташована на лінії фронту, її майбутнє залишається під ризиком щодо викидів радіації.

У липні 2022 року був обстріляний окупований Росією Каховський гідроелектростанційний комплекс на річці Дніпро. Проросійські ЗМІ стверджують, що успішний удар по дамбі

може завдати катастрофічної шкоди населеним пунктам нижче за течією. Майбутнє цих дамб може стати центральною темою в дебатах про те, як управляти післявоєнним відновленням довкілля в Україні. На міжнародній конференції в Лугано в липні 2022 року UNCG та інші екологічні організації стверджували, що поточні пропозиції уряду Президента Володимир Зеленського надають пріоритет будівельним проектам, а не природному відновленню (відновлення лісових насінневих банків, будівництво реабілітаційних центрів для дикої природи та створення інфраструктури для національних парків) [10]. Зважаючи на загрозливу ситуацію з навколишнім середовищем та невтішну відповідну перспективу в найближчому майбутньому, на думку автора, уряд України має переглянути свій підхід і приділити більше уваги важливим екологічним ініціативам.

З іншого боку, війна може створити і простір для природи, пошкодивши екологічно руйнівну інфраструктуру. На початку вторгнення, коли лінії російських танків рухалися до Києва, українські війська намагалися зупинити наступ, відкривши дамбу радянських часів на річці Ірпіль. Цей трюк спрацював, але водночас було затоплено близько 100 тис. га колишньої заплави річки [11]. Тепер деякі екологи хочуть, щоб затоплення було постійним: це необхідно для відродження багатой водно-болотної екосистеми, знищену під час будівництва дамби. У подібний спосіб на Сході України війська країни відкрили ворота Оскільської дамби, щоб перешкодити спробам Росії перетнути найбільшу річку регіону Донець. Дамба була важливим джерелом водопостачання Донбасу, але тепер екологи стверджують, що тимчасове відновлення природної заплави річки має стати постійним [11].

Усі описані вище негативні наслідки війни дають підстави для дискусії про екоцид і екологічний тероризм. «Екологічний тероризм» передбачає напад на природні ресурси й антропогенне середовище. Спеціального міжнародно-правового документа, що дає визначення екологічного тероризму, немає. Проте певні акти екологічного тероризму можуть розглядатися як порушення міжнародного права, зокрема Декларації ООН про право на розвиток та Паризької угоди щодо зміни клімату [12]. Наслідки для держави, яка здійснює екологічний тероризм, можуть включати економічні санкції, дипломатичну ізоляцію та навіть воєнні дії (у крайніх випадках). До того ж такі дії можуть призвести до притягнення держави до відповідальності згідно з міжнародним правом за шкоду, завдану довкіллю, та постраждалим громадам. Особи, які займаються екологічним тероризмом, можуть бути притягнуті до відповідальності згідно з національним законодавством, а також міжнародним кримінальним правом, зокрема через Міжнародний кримінальний суд [12].

У листопаді 2020 року до 75-ї річниці Нюрнберзького процесу фонд «Зупинити екоцид» створив групу юристів-міжнародників за підтримки шведських парламентарів, щоб домогтися визнання екоциду міжнародним злочином [5]. Ідея полягала в тому, щоб додати екоцид до Римського статуту Міжнародного кримінального суду поряд із геноцидом, злочинами проти людства, воєнними злочинами та злочинами агресії. На цьому етапі визнання екоциду п'ятим злочином проти людства та внесення поправки до Римського статуту призупинилися. Причинами цього є складність і глобальність завдання, необхідність урахування інтересів багатьох суб'єктів, різноманітність правових норм і процедур.

Війна Росії проти України створила нову реальність 24 лютого 2022 року. Щодня відбуваються злочини не лише проти держави й нації, а й проти довкілля. Від початку вторгнення спостерігаємо тотальне, а в більшості випадків цілеспрямоване знищення українських природних ресурсів, екосистем, промислових та інфраструктурних об'єктів, що призвело до масового забруднення навколишнього середовища. З огляду на масштабне знищення українських природних ресурсів та екосистем під час російського вторгнення є вагомими аргументи, що такі дії можна вважати екоцидом.

У березні 2022 року Україна запропонувала на Генеральній Асамблеї ООН проект резолюції про визнання таких дій екологічним тероризмом, або екоцидом, із закликом до відповідальності за недопущення подібних дій у майбутньому [13]. До того ж наша держава подала скаргу до Міжнародного кримінального суду, звинувачуючи Росію у воєнних злочинах і завданні шкоди навколишньому середовищу під час вторгнення. У скарзі стверджується, що дії Росії є навмисним нападом на навколишнє середовище, що є порушенням міжнародного гуманітарного права [14].

Висновки. Як було описано вище, знищення ресурсів може завдати більшої катастрофічної шкоди, ніж бомби та кулі. Для подолання згубних наслідків війни необхідно системно перебалансувати відносини людства з природним середовищем. Російсько-українська війна проковує загрозу екологічній безпеці не лише українців, а й усіх жителів Європи, особливо враховуючи транскордонний характер багатьох екологічних проблем. Експерти, політики, представники науки та громадянського суспільства держав-членів ЄС повинні замислитися над тим, що забруднення повітря та води є транскордонним. Європа вже має у цьому власний досвід: ще в 1960–1970-х роках багатьом європейським країнам довелося мати справу з кислотними дощами, а в 1986 році – з радіоактивним забрудненням внаслідок Чорнобильської катастрофи [16]. Необачно робити вигляд, що цих проблем не існує. Уже зараз варто думати і про себе, і про майбутні покоління не лише посилаючись на міжнародні документи, а й караючи винних у екоциді. Якщо екоцид не зупинити і винних не покарати сьогодні, кількість країн і спільнот, які постраждають завтра, значно збільшиться.

Перспективи покарання винних у екоциді проти України є невизначеними, оскільки це залежить від бажання міжнародної спільноти визнати екоцид міжнародним злочином і вжити заходів проти винних. Незважаючи на те, що Україна вже зробила важливі кроки до визнання екоциду та відповідальності за знищення навколишнього середовища, може бути важко застосувати такі заходи та притягнути РФ до відповідальності без сильної міжнародної підтримки та тісної співпраці з потужними екологічними акторами. Утім без притягнення винних до відповідальності за свої дії подібні випадки можуть статися в майбутньому в інших державах і регіонах, що призведе до руйнівних наслідків для навколишнього середовища та людей в усьому світі.

Abstract. This article examines the ecological dimension of the Russian-Ukrainian war, providing an analysis of the problem that has persisted in the political environment and remains relevant due to the ongoing conflict. The article explores the formation of the problem and the devastating consequences of the war on the environment, highlighting ecocide and ecological terrorism as distinct components of the conflict in contemporary conditions. The article argues that urgent action is needed by the United Nations Security Council to address this issue in their security activities.

Keywords: Russian-Ukrainian war, conflict, ecology, ecocide, environment, United Nations Security Council.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Murthy S., Lakshminarayana R. Mental health consequences of war: a brief review of research findings. PubMed Central (PMC). URL: <http://surl.li/frosa>
2. Toxic Dust: The Dangerous Chemical Brew in Every Home. *NRDC*. URL: <http://surl.li/frouh>
3. Environmental effects of war. Water Treatment and Purification. *Lenntech*. URL: <http://surl.li/frorp>
4. Yemen's Environmental Crisis Is the Biggest Risk for Its Future. *The Century Foundation*. URL: <http://surl.li/frovi>
5. Екоцид – злочин проти людства. Росія в ньому винна перед Україною. Пояснюємо, чому. *Open Дністер*. 14.11.2022. URL: <http://surl.li/dgism>
6. 44 % найцінніших природних територій України охоплені війною. *Українська природоохоронна група*. URL: <http://surl.li/btidd>
7. Гамалій І. З 24 лютого піротехніки знешкодили 274 000 вибухонебезпечних предметів. *ЛВ.ua*. 09.11.2022. URL: <http://surl.li/fropk>
8. Унаслідок ударів з 10 жовтня РФ завдала збитків на мільярди доларів. Глава Міненерго. *Економічна правда*. 21.10.2022. URL: <http://surl.li/froqp>
9. Ukraine's ZNPP Must Be Urgently Protected, IAEA's Grossi Says After Plant Loses All External Power Due to Shelling. *IAEA*. 08.10.2022. URL: <http://surl.li/froup>
10. The Ministry of the Environment plans to destroy nature under the pretense of «recovery». *Ukrainian Nature Conservation Group*. URL: <http://surl.li/froum>
11. Should the Oskil Reservoir be rebuilt after the war? *Ukrainian Nature Conservation Group*. URL: <http://surl.li/frose>
12. Ukraine files ICC complaint against Russia for environmental damage during invasion. *International Criminal Court*. 2022. URL: <http://surl.li/frowm>
13. Draft resolution: Recognizing the right to a healthy environment. *United Nations General Assembly*. 2022. URL: <http://surl.li/frowi>
14. Watts J. Ukraine pushes to make ecocide a war crime after Russian invasion. *The Guardian*. 20.02.2023. URL: <http://surl.li/frowp>

15. Майже 3 млн га Смарагдової мережі опинилися під загрозою знищення через війну в Україні. *ЕкоПолітика*. URL: <http://surl.li/fropq>

16. Environmental Damage in Ukraine: The Forgotten Cost of War. *The New Humanitarian*. 01.03.2022. URL: <http://surl.li/fromn>

УДК 341.7:008]-044.922(410):[616.98-036.21:578.834COVID-19]»2020/...»

ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ПІСЛЯ COVID-19

І. В. Сушко, І. Г. Паніна

Анотація. Стаття присвячується дослідженню трансформації культурної дипломатії Великої Британії через кризу COVID-19. Розглянуто перешкоди, з якими довелося стикнутися британській культурній дипломатії на початку кризи, та шляхи подолання цих перешкод. Актуальність теми обумовлена важливістю та популярністю сфери культурної дипломатії та зростання її впливу на економіку держав.

Ключові слова: Велика Британія, культурна дипломатія, імідж держави, креативні індустрії, COVID-19.

Вступ. В останні десятиліття культурна дипломатія як інструмент м'якої сили займає все більш важливе місце в зовнішній політиці держав. Саме завдяки культурі та мистецтву різні країни мають змогу обмінюватися ідеями, інформацією, витворами мистецтва та іншими компонентами культури з метою укріплення їх відносин і взаємопорозуміння. Поняття культурної дипломатії з'явилося відносно недавно – у II пол. XX ст., але культура є вагомим частинкою національної ідеї; сьогоденні стратегії та концепції зовнішньої політики різних держав містять напрями, пов'язані з культурною дипломатією. Визнання важливості та просування на світовій арені культурної дипломатії дає державі змогу поширювати свій вплив і укріплювати позитивний міжнародний імідж.

Протягом останніх десятиліть Велика Британія активно використовує культурну дипломатію як інструмент м'якої сили у своїй зовнішній політиці. Сполучене Королівство довгий час тримало першість в цій царині, проте криза COVID-19 не обійшла стороною жодну сферу життя й істотно вплинула на культурну дипломатію. Британську культуру як засіб просування позитивного іміджу Британії розглядають у своїх роботах Марк Леонард, Меліса Нісбетт, Еліза Істон, Ніколас Гренхем та інші [5; 6; 8; 9]. Зауважимо, що питання впливу коронакризи на цю сферу не було популярною темою наукових досліджень. Саме тому метою нашої статті є аналіз впливу кризи COVID-19 на британську сферу культурної дипломатії, пов'язані з цим зміни та перспективи подальшого розвитку.

Основна частина. Зародження культурних і креативних індустрій тісно пов'язане з виникненням нового типу економіки, що спирається на знання та креативність, форма яких стає все більш диджиталізованою та глобальною. Нова економіка розглядає культурні процеси як такі, що мають значний вплив на всі сфери діяльності, технології та способи виробництва товарів і послуг, а також формують майбутній спосіб життя. Саме поняття культури розширюється і видозмінюється: тепер воно означає не просто художнє виробництво, а особливу сферу суспільного життя, щось, що пронизує все – засоби зв'язку та містобудування, державну політику та зв'язки з громадськістю, а також те, як формується і виявляється особистісна і групово-самоідентифікація. Подібно до цього креативність і творчість нині сприймаються як щось, властиве не лише мистецтву, але як першочергова потреба і одна з найважливіших глобальних економічних переваг для всіх секторів [1].

Сьогодні креативна індустрія є інструментом інновацій і може бути впроваджена в інші галузі, створюючи з ними синергію. Одним із найважливіших аспектів креативної індустрії є те, що вони до початку коронакризи не просто робили істотний внесок у валову додану вартість, експорт та створення нових робочих місць, а й демонстрували стабільне зростання, яке часом перевищувало показники в інших галузях економіки.

Британія – креативна країна, і її індустрії стають усе більш важливими у просуванні позитивного іміджу сучасної держави. Два мільйони людей працюють у творчих професіях, і